

Salamander, *Triturus*

LILLE SALAMANDER, *Triturus vulgaris*, er den mest almindelige af vore tre arter, 7-8 cm lang med brunlig, undertiden olivengrøn ryg, bugen er gullig eller orange med mørke pletter. Hannen bliver i april mere klar gul, den får rød bug og en bræmme langs ryggen. STOR SALAMANDER, *Triturus cristatus* (12-16 cm) har næsten sort ryg og gul, sortpletet bug, hele kroppen er besat med små vorter. I parringstiden får hannen en høj, takket rygbræmme, og bugen bliver orangerød med mørke pletter.

– Danmarks Dyreverden 5, 99ff.

Salamander, ældre nydansk d.s., o. 1700 salamander; fra græsk og latin.

Molk, *molkorm* o. 1700ff fra tysk molch (1), *vandfirben* 1763ff (2), et vistnok alm. brugt navn; *vandøgle* 1776ff (3), *sumpfirben* og *moseøgle* 1776-1826 (4), *øglepadde* 1855; *klintørk* Ærø (5), *langhale* Sjælland (6), *øgle* Sejerø o. 1890 (7), *hvisle* Møn (8), *kongesalamander* Bornholm om stor salamander (9).

Ølkrabbe Mors 1807 (10), *ølkone* 1841ff; Falster og Lolland (11), Fyn o. 1890 (12), Møn (8), også om firben; i marknavnet *Ølkoneholme* Ås 1682 Gerlev s. Hornsherred; *ølkælling* Åstrup Falster (8). Man mente, at den blev til i gamle ølfade eller opholdt sig i dem når øllet var godt kraftigt. »Tapper fynboerne af sådan en gammel tønde og der smutter en *ølkone* ud af hullet, så bliver de glade, for det er et tegn på, at øllet er rigtig godt, de fisker den forsigtigt op af kruset og sætter den tilbage i tøndene« (13). Man havde i Borre ØMøn en talemåde: spis talg og drik ølkoner! (8).

Men det var også et farligt dyr. Rørte man ved en *ølkone* gik ens fingre af; fandt man dyret i kælderen tog man det med en ildtang og slog det straks ihjel (Thoreby); når der efter et stærkt regnskyl stod vand i kælderen blev en pige sendt derned med ildklemmen for at hente *ølkonerne* op (Møn) (8). En gammel kone på Mors døde af bugvattersot, og en klog kone erklærede, at sygdommen var uheldbredelig fordi hun havde fået en *ølkrabbe* i sig (10). I gammelt øl, i vin og mjød kunne være det firbenlignende dyr »basilisk« (14).

»Den mælkeagtige væske, som de afsondrer igennem huden, og det i så stor mængde, at de dermed et øjeblik kan dæmpe glødeild, har givet anledning til det urimelige sagn, at de skulle kunne leve i ilden« (1844; 15). Kjær herreds segl 1600-t havde en grøn salamander dukkende op af flammer (16).

Han af den store, næsten sorte salamander, der i yngledragt har orangerød, mørkpletet bug. Akvarieoptagelse. BIOFOTO/Klavs Nielsen.

Salamanderen går i de lerede grave som en lille drage *Johannes V. Jensen* (17), hist og her, som en svaneøgle en miniature, en lurende salamander *Ole Vinding* (18). Nu svulmer de i vandet med appelsinfarvet plettet mave og perlemor på halen. Hannen har en pragtfuld takket kam på ryggen ligesom eventyrenes drage *Hans Scherfig* (19). Et grønt skur · hvis skallede brædder · lyste salamander · i i påskesol · ved roemarker *Poul Borum* (20).

LITTERATUR: (1) 434 3,124; 903 4,1826,201; (2) 693b 1,658; (3) 582 360; 903 8,106,114; (4) 582 36; 219 7,1005,1028; 903 4,215; (5) 388; (6) Dansk Landbotid. 7,1872,478; (7) 856 189; (8) 388; (9) 84 1,84; (10) 669 74; (11) 571 672; 281c 162; 599 29087 (Majbølle o. 1870); 388 (1925, 1951); (12) 794 9,1888,43; (13) 794 9,43; (14) 464g ny rk. 2,144-46; (15) 822b 28f sml. 219 7,1034; (16) 849 55; (17) 4011 209; (18) 910 5; (19) 775 34; (20) 89 28.